

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 3, NO 6, STIP, MACEDONIA, 2018

ГОД. III, БР. 6
ШТИП, 2018

VOL. III, NO 6
STIP, 2018

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 3, Бр. 6
Штип, 2018

Vol. 3, No 6
Stip, 2018

PALMK, VOL 3, NO 6, STIP, MACEDONIA, 2018

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калогера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сагхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenovski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruyse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска–Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. факс 201
МК-2000 Штип, Македонија

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

BIBLIOGRAPHIC INFORMATION

Journal Name	PALIMPSEST International Journal for Linguistic, Literary and Cultural Research
Abbreviation	PALMK
ISSN (print)	2545-398X
ISSN (online)	2545-3998
Knowledge field: UDC code	UDC 81 UDC 82 UDC 008
Article Format	HTML/ PDF; PRINT/ B5
Article Language	Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish, Italian
Type of Access	Open Access e-journal
Type of Review	Double-blind peer review
Type of Publication	Electronic version and print version
First Published	2016
Publisher	Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip, Republic of Macedonia
Frequency of Publication	Twice a year
Subject Category	Language and Linguistics, Literature and Literary Theory, Education, Cultural Studies
Chief Editor	Ranko Mladenoski
Country of Origin	Republic of Macedonia
Online Address	http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL
E-mail	palimpsest@ugd.edu.mk Academia edu https://www.ugd.academia.edu/ PALIMPSESTПАЛИМПСЕСТ
	Research Gate https://www.researchgate.net/profile/Palimpsest_ Palimpsest2
Profiles	Facebook Palimpsest / Палимпсест Twitter https://twitter.com/palimpsest22 SCRIBD https://www.scribd.com/user/359191573/Palimpsest- Палимпсест

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

15 ПРЕДГОВОР

Толе Белчев, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Tole Belcev, editor of Palimpsest

ЈАЗИК / LANGUAGE

19 Gondo Bleu Gildas

COMPARAISON ET MARQUEURS COMPARATIFS EN DAN EST

Gondo Bleu Gildas

COMPARISON AND COMPARATIVE MARKERS IN DAN EAST

33 Luciana Guido Shrempf

ANALISI LINGUISTICA DI ALCUNE CARATTERISTICHE MORFOSINTATTICHE E LESSICALI DELLA COMUNICAZIONE SOCIALE IN ITALIA

Luciana Guido Shrempf

LINGUISTIC ANALYSIS OF SOME MORPHOSYNTACTIC AND LEXICAL CHARACTERISTICS OF SOCIAL COMMUNICATION IN ITALY

45 Rita Scotti Jurić, Isabella Matticchio

DAL BILINGUISMO AL PLURILINGUISMO, DALLA MULTICULTURALITÀ ALL'INTERCULTURALITÀ. ESSERE ITALIANI IN ISTRIA

Rita Scotti Jurić, Isabella Matticchio

FROM BILINGUALISM TO PLURILINGUALISM, FROM MULTICULTURALISM TO INTERCULTURALISM. BEING ITALIAN IN ISTRIA

55 Sanja Maglov

A GENRE-BASED ANALYSIS OF VARIATION IN THE SOCIAL SCIENCE AND MECHANICAL ENGINEERING ABSTRACTS IN ENGLISH AND SERBIAN

69 Gülşen Yılmaz

KALIP SÖZLER ve “YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ” ADLI DERS KİTABINDAKİ KALIP SÖZLERİN ANLAMSAZ ve BAĞLAMSAL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Gülşen Yılmaz

THE SEMANTIC AND CONTEXTUAL ASSESMENT OF CLICHÉ WORDS IN THE COURSE BOOK “TURKISH TEACHING SET FOR FOREIGNERS”

81 Виолета Јанушева, Христина Видевска

УПОТРЕБА НА ТОЧКАТА ВО ЗНАЦИТЕ ЗА ДИРЕКТНА РЕЧ ВО
МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК

Violeta Janusheva, Hristina Videvska

THE USE OF THE FULL STOP IN THE DIRECT SPEECH IN THE
MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE

93 Zoran Nikolovski

AN OVERVIEW OF LANGUAGE POLICY IN FRANCE

101 Катарина Ѓурчевска Атанасовска, Соња Китановска-Кимовска

СТИЛОТ И ПРЕВЕДУВАЊЕТО НИЗ ПРИЗМАТА НА КОГНИТИВНАТА
УЛОГА НА ПРЕВЕДУВАЧОТ КАКО ПРИМАТЕЛ НА ТЕКСТОТ ПРИ
КРЕАТИВНИОТ ПРОЦЕС

Katarina Gjurchevska Atanasovska, Sonya Kitanovska-Kimovska

TRANSLATION AND STYLE PERCEIVED THROUGH THE COGNITIVE
ROLE OF THE TRANSLATOR AS A TEXT RECEIVER DURING THE
CREATIVE PROCESS

113 Марија Кусевска

ТЕОРЕТСКИ ПРЕПОСТАВКИ НА ДИРЕКТНОТО И ИНДИРЕКТНОТО
ИЗРАЗУВАЊЕ

Marija Kusevska

THEORETICAL PERSPECTIVES OF DIRECTNESS AND INDIRECTNESS

125 Марија Леонтик

ВИДОВИ РЕЧЕНИЦИ ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ
ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

TYPES OF SENTENCES IN TURKISH LANGUAGE AND THEIR
EQUIVALENCE IN MACEDONIAN LANGUAGE

137 Деспина Минова

ПРИЛОЗИТЕ ВО РОМАНОТ „ЦРНА КНИГА“ ОД ОРХАН ПАМУК И
НИВНИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО ПРЕВОДОТ НА ИЛХАМИ
ЕМИН

Despina Minova

ARTICLES IN THE NOVEL „BLACK BOOK“ BY ORHAN PAMUK AND
THEIR TRANSLATION EQUIVALENTS IN THE TRANSLATION OF ILHAMI
EMIN

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

- 151 Ali Lihi**
DE L'ONOMASTIQUE ET DE L'ESPACE FICTIONNALISE:
L'AFFIRMATION DE L'IDENTITE DANS L'ŒUVRE DE MOHA SOUAG
Ali Lihi
ONOMASTICS AND FICTIONALIZED SPACE:
AFFIRMATION OF IDENTITY IN THE WORK OF MOHA SOUAG
- 161 Eva Mesárová**
SCRITTORE-TRADUTTORE E CULTURA LETTERARIA EUROPEA
Eva Mesárová
WRITER-TRANSLATOR AND EUROPEAN LITERARY CULTURE
- 171 Turgay Kabak**
RİZE İLİNDE ÖLÜM ETRAFINDA GELİŞEN HALK İNANIŞLARI
Turgay Kabak
SOCIAL BELIEFS DEVELOPED AROUND DEATH IN RIZE PROVINCE
- 179 Ignac Fock**
LA FOLIE DE FLAUBERT DANS LES MÉMOIRES D'UN FOU:
CONCILIER L'AUTOBIOGRAPHIE ET LA FICTION
Ignac Fock
FLAUBERT'S MADNESS IN MEMOIRS OF A MADMAN:
RECONCILING AUTOBIOGRAPHY AND FICTION
- 195 Eva Gjorgjievska**
LE DÉVELOPPEMENT ET LA DÉGRADATION D'UN PERSONNAGE
DE PROUST: LE BARON DE CHARLUS
Eva Gjorgjievska
THE DEVELOPMENT AND THE DEGRADATION OF A PROUSTIAN
CHARACTER: THE BARON DE CHARLUS
- 209 Danijela Kostadinović**
FEATURES OF SHORT STORIES FOR CHILDREN BY MOŠA ODALOVIĆ
- 217 Neslihan Huri Yiğit**
AFYONKARAHİSAR YÖRESİ KÖY SEYİRLİK OYUNLARINDAN
"DEVECİ" OYUNU
Neslihan Huri Yiğit
A THEATRICAL VILLAGE PLAY FROM AFYONKARAHISAR REGION:
"CAMELEER PLAY"

КУЛТУРА / CULTURE

- 227 Petar Namicev, Ekaterina Namiceva**
WOOD CARVING – TRADITIONAL ART EMBEDDED IN THE HISTORIC OBJECTS
- 241 Стојанче Костов**
КОРЕОГРАФИЈА И СЦЕНСКА АДАПТАЦИЈА –
ФОРМИ НА СЦЕНСКО-УМЕТНИЧКА ПРЕЗЕНТАЦИЈА НА ОРСКАТА
ТРАДИЦИЈА (КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА)
Stojance Kostov
COREOGRAPHY AND STAGE ADAPTATION -
FORMS OF STAGE PRESENTATION OF THE FOLK DANCE TRADITION
(COMPARATIVE ANALYSIS)
- 251 Маја Манчевска**
УЛОГАТА НА ФЕМИНИЗМОТ ВО БОРБАТА ЗА ПОЛИТИЧКА
ПАРТИЦИПАЦИЈА
Maja Mancevska
THE ROLE OF FEMINISM IN THE STRUGGLE FOR POLITICAL PARTICI-
PATION

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 267 Tatjana Marjanović**
FOUR SUCCESSIVE GENERATIONS OF STUDENTS AND A GRAMMAR
TEST: SHOULD WE BE ALARMED?
- 281 Марија Тодорова, Татјана Уланска**
УСВОЈУВАЊЕ НА ШПАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ТРЕТ ЈАЗИК КАЈ
МАКЕДОНСКИТЕ СТУДЕНТИ
Marija Todorova, Tatjana Ulanska
ACQUISITION OF SPANISH AS A THIRD LANGUAGE BY MACEDONIAN
LEARNERS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

293 Васил Тоциновски

ИДЕИТЕ И ИДЕАЛИТЕ НА XIX ВЕК ВО ПРИЛЕП И ПРИЛЕПСКО

Vasil Tocinovski

THE IDEAS AND IDEALS OF THE XIX CENTURY IN PRILEP
AND THE PRILEP REGION

297 Луси Караниколова-Чочоровска

„ХЕРАКЛЕЈА ЛИНКЕСТИС“ ОД ВАЊА АНГЕЛОВА ИЛИ: ЗА
ДРЕВНОСТА, СТАМЕНОСТА, ЧОВЕЧНОСТА И БЕСКОНЕЧНОСТА

Lusi Karanikolova-Chochorovska

„HERACLEA LYNCESTIS“ FROM VANJA ANGELOVA OR: ABOUT AN-
SCIENT HISTORY, TOUGHNESS, HUMANITY AND INFINITY

ДОДАТОК / APPENDIX

305 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ

ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS

FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Шестиот број на меѓународното научно списание „Палимпсест“ доаѓа како потврда на заложбите од уредниците на оваа научна публикација, но и на раководството и на сиот наставен кадар од Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, за поставување на квалитетот на списанието во секоја смисла на едно повисоко ниво во однос на сите претходно објавени броеви. Впрочем, трудовите што се објавуваат во овој број од списанието и нивната солидна научно-истражувачка вредност го илустрираат зголемениот интерес на лингвистите, книжевните теоретичари, историчари и критичари, културолозите и методичарите на наставата од Македонија и од странство за учество во креирањето на секој нареден број. Имено, во шестиот број на „Палимпсест“ се приложени 25 научни, стручни и прегледни трудови на автори од Македонија (од Универзитетот „Гоце Делчев во Штип, од Универзитетот „Св. Климент Охридски“ од Битола и од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ од Скопје), но и од други земји како што се Србија, Хрватска, Словенија, Босна и Херцеговина, Словачка, Турција, Брегот на Слоновата Коска и Мароко, во петте постојани рубрики од списанието: Јазик, Книжевност, Култура, Методика на наставата и Прикази. Очигледно е дека за меѓународното научно списание „Палимпсест“, полека но сигурно, се прошируваат сферите на интерес во голем број научни кругови во разни држави од нашата планета. Во таа смисла, пријатно изненадува покажаниот огромен интерес за објавување на научни и стручни трудови во „Палимпсест“ од нашите почитувани колешки и колеги од африканскиот научен круг.

Од друга страна, преку интересот на странските истражувачи за нашето списание, на индиректен начин и Филолошкиот факултет од Штип ја продлабочува и ја проширува научната соработка со поголем број странски универзитети што е во духот на современото високо образование во светски рамки. Во таа смисла, со задоволство можеме да констатираме дека меѓународното научно списание „Палимпсест“ дава значаен прилог во развојот и растежот на нашиот Факултет на меѓународно ниво.

Нема сомнение дека ова наше меѓународно научно списание и натаму ќе се развива по нагорна линија со што ќе нуди значаен придонес во унапредувањето и афирмирањето на македонската, но и на светската модерна научно-истражувачка работа од областите лингвистика, наука за книжевноста, методика на наставата и културологија. Упорноста и ентузијазмот на големиот број учесници од 17 земји во светот коишто се вклучени во креирањето на секој број од „Палимпсест“ претставуваат солидна основа за нашата верба во брзиот растеж на квалитетот на оваа меѓународна научна публикација. Со таква верба и ви ги нудиме за читање трудовите од шестиот број на „Палимпсест“.

Толе Белчев, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

The sixth issue of the international scientific journal “Palimpsest” is not only a confirmation of the efforts of the editors of this scientific publication, but also of the management and the academic staff of the Faculty of Philology at Goce Delcev University - Stip for raising the journal’s quality in every sense to a higher level in relation to all previously published issues. In fact, the papers published in this issue and their solid scientific and research value illustrate the growing interest of linguists, literary theorists, historians and critics, cultural scientists and teaching methodologists from Macedonia and abroad for participating in the creation of each upcoming issue. Namely, the sixth issue of “Palimpsest” contains 25 research, theoretical and review papers by authors not only from Macedonia (from Goce Delcev University in Stip, St. Kliment Ohridski University in Bitola, and St. Cyril and Methodius University in Skopje), but also from other countries such as Serbia, Croatia, Slovenia, Bosnia and Herzegovina, Slovakia, Turkey, Ivory Coast and Morocco, in the five permanent sections of the journal: Language, Literature, Culture, Teaching Methodology and Book Reviews. It is obvious that the international scientific journal “Palimpsest” slowly but surely expands its areas of interest in many scientific circles in many countries worldwide. In that sense, it is a pleasant surprise that there is great interest in publishing research and theoretical papers in our journal by our respected colleagues from the African scientific circles.

On the other hand, through the interest of foreign researchers the Faculty of Philology in Stip indirectly deepens and extends the scientific cooperation with a number of foreign universities, which is in the spirit of contemporary higher education worldwide. In that sense, we can gladly state that the international scientific journal “Palimpsest” gives a significant contribution to the development and growth of our Faculty internationally.

There is no doubt that this international scientific journal will continue to develop in an upward direction, which will offer significant contribution to the promotion and affirmation of the Macedonian as well as the world’s modern scientific and research work in the fields of linguistics, literary theory, teaching methodology and culture. The persistence and enthusiasm of the large number of participants from 17 countries in the world involved in the creation of every issue of “Palimpsest” provide a solid basis for our belief in the rapid growth of the quality of this international scientific publication. With such faith, we invite you to read the papers in the sixth issue of “Palimpsest”.

Tole Belcev, editor of “Palimpsest”

УЛОГАТА НА ФЕМИНИЗМОТ ВО БОРБАТА ЗА ПОЛИТИЧКА ПАРТИЦИПАЦИЈА

Маја Манчевска

Европско движење во Република Македонија
majamancevska@yahoo.com

Апстракт: Во овој труд се истражува улогата на феминизмот во борбата за рамноправно учество на жените и мажите во политиката. Со оглед на фактот што половина од популацијата во светот претставуваат жени, а другата половина мажи, не смее да биде маргинализиран ни еден од двата пола во општеството и сите одлуки треба подеднакво да се рефлектираат и врз едните и врз другите. Но, реалноста во современиот свет покажува дека во политиката, каде што е сконцентрирана моќта, жените сè уште се помалку застапен пол и колку што се оди кон врвот на хиерархијата тие се сè помалубројни, и покрај тоа што жените се веќе одамна избирачко тело и без нивното учество во процесите на одлучување нема демократско општество. Феминизмот како општествено движење го намалило родовото „слепило“ во политиката, барајќи еднакви права за жените и вршејќи притисок во корист на родовата интеграција речиси на сите нивоа, сè до највисоките позиции на моќ. Ако се направи пресек на фазите низ кои поминувало создавањето на општествените услови за еднаков пристап на мажите и на жените во клучните домени низ историјата, особено во европското и во македонското општество, сè до новиот концепт на еднакви можности, може да се заклучи дека требало да поминат многу векови и трпение, но пред сè упорност, додека конечно не се постигнал значителен напредок, кој е видлив само во последните неколку децении. Но, дури ни тој „успех“ не е на задоволително ниво, или барем не во практиката.

Клучни зборови: *феминизам, род, родова рамноправност, политика, политичка партиципација, суфражетки.*

1. Вовед

Поимите „феминизам“ и „феминист(ка)“ за прв пат се употребени во 19 век како медицински термини, со кои се опишува или феминизацијата на мажите, или маскулинизацијата на жените. Во модерна смисла, феминизмот секогаш се поврзува со женското движење и со обидите за унапредување на општествената улога на жените во државата. Иако самиот поим феминизам е со понов датум на употреба, неговите идеи и корени може да се најдат уште во античката хеленска цивилизација, но и во стара Кина. Интересно е што по 80-тите години од 20 век се развиваат нови традиции на феминизмот чијашто заедничка основа се наоѓа во поделбата на јавното и приватното, во патријархатот, полот и родот, и еднаквоста и различноста. (Климовски, Каракамишева-Јовановска, Спасеновски, 2016, стр. 89).

Секое подетално разгледување на политичките идеологии мора да почне со **либерализмот** кој многу често се опишува како идеологија која е во состојба да опфати широк спектар на спротивставени вредности и уверувања. Либерализмот настанал како резултат на распаѓањето на феудализмот и развојот на капитализмот, како директен израз на потребата на новата класа и нејзините интереси да се ослободат од стегите на монархот, и на монархистичката и на феудалната аристократија. (Климовски, Каракамишева-Јовановска, Спасеновски, 2016, стр. 67). Либералните феминисти се залагале да ги направат женските политички и економски можности еднакви со тие на мажите, додека **радикалните** феминисти ги критикуваат либералните политички ставови, како што се еднаквост и автономија како типично машки ставови. Според либералната традиција, жените имаат слобода да се вклучат пред сè во економијата, а потоа и во политиката, но ако тие решиле да останат дома, тоа е поради нивна одлука. (Ѓуровска, 2008). За либерализмот е позначајно да се создадат услови за реализација на принципот на еднакви можности за жените и мажите.

Наспроти либерализмот, **конзервативизмот** е идеолошки пристап, кој постојано се става во одбрана на традиционалните вредности и многу често се објаснува како филозофија што се спротивставува на промените во системот. Негови клучни елементи се: традиција, прагматизам, несовершеност на човекот, органско општество, хиерархија и авторитет, власт и сопственост. (Климовски, Каракамишева-Јовановска, Спасеновски, 2016). Оттука произлегол **реформистичкиот** феминизам, при што клучен термин е еманципација на жената. (Ѓуровска, 2008).

Неолиберализмот е современа варијанта на класичната политичка економија која била развивана во делата на Фридрих Хајек и Милтон Фридман, а клучните столбови на кои се заснова нејзината филозофија се пазарот и поединецот. Основната цел на неолиберализмот е да се потиснат границите на државата, со што ќе се обезбеди поголема ефикасност, економски развој и зголемување на богатството. Според приврзаниците на оваа традиција, државата има „мртва рака“ која ја задуши приватната иницијатива и го сопира претприемништвото. За нив, државата во улога на дадилка ја поттикнува културата на зависност и ја поткопува слободата на поединецот. (Климовски, Каракамишева-Јовановска, Спасеновски, 2016, стр. 69). Неолиберализмот е движење засновано врз неокласична економска теорија, настанат по Втората светска војна, а од крајот на седумдесеттите години на 20 век, со доаѓањето на Маргарет Тачер на власт во Обединетото Кралство, почнува да игра сè позначајна улога во светот. Кога се зборува за „неолиберализам“ генерално се мисли на нови политички, економски, културни и социјални односи во општеството кои ги потенцираат пазарните релации. Повеќето научници се согласуваат дека неолиберализмот е широко дефиниран како проширување на конкурентните пазари во сите области на животот, вклучувајќи ги и економијата, политиката, културата и општеството воопшто. Покрај овој опис на неолиберализмот со политиколошки речник, како што тврди Ѓуровска (2008), во однос на родовата димензија треба да се истакне дека тој го ревитализира концептот на правна еднаквост во

политичката партиципација, барем од формален аспект, гарантира слободи и права за сите, нуди мошне обемна легислатива и така натаму.

Социјализмот настанал како реакција на општествените и на економските услови кои се појавија во Европа со развојот на индустрискиот капитализам. Социјалистичките идеи почнаа масовно да се шират токму како реакција на растечката класа на индустриски работници кои страдале од сиромаштија и од несоодветни услови за работа. Иако социјализмот и либерализмот имаат заеднички корени во просветителството и веруваат во исти принципи, како што се разумот и прогресот, сепак, социјализмот настанал како критика на либералното пазарно општество, како алтернатива на индустрискиот капитализам. Највлијателни и најпознати претставници на социјализмот се Карл Маркс и Фридрих Енгелс. (Климовски, Каракамишева-Јовановска, Спасеновски, 2016, стр. 77).

Социјалистичките или **марксистичките** феминисти дебатират за тоа дали потчинетоста на жените е во нивниот карактер. За главни причини на родовата нееднаквост марксистите ги сметаат економските фактори што е, впрочем, главна карактеристика и на целата идеологија на марксизмот. Така, според познатиот марксист Фридрих Енгелс, „мажите имаат поголема моќ од жените, бидејќи се сопственици на средствата за производство и заработуваат надвор од домот“. (Engels, 1997, стр. 66). Токму оваа економска угнетеност на жените станала теориска платформа на женските движења кои се бореле за вклучување на жените во јавните дејности, а марксизмот станал теориска основа на дел од феминистичките движења, бидејќи самата марксистичка идеологија прокламира еднаквост, вклучувајќи ја и онаа меѓу жените и мажите. Освен тоа, Гуровска (2008) тврди дека вработувањето на жените во голема мера придонело за ослободување од економската зависност од мажот и од неговата доминација.

Во **етиката** феминистките се спротивставуваат на традиционално машкиот пристап кој се заснова на безлични и апстрактни права и принципи со етика на „грижа“, која се заснова на лични и конкретни односи и одговорности. Во 19 век жените, борејќи се за правото на глас, искажале голем револт од начинот на кој мажите ги воделе државите, во кои доминирала војната и физичката сила како главен резон. Овој став многу пластично е содржан во прашањето на еден претставник на феминизмот: „Колку полошо може да владеат жените?“.

На крајот од 20 век феминистките, под влијание на **постмодернистичката** филозофија и литературна теорија, ги истакнале потенцијалните расни, културни и класни предрасуди на академските феминисти кои се обидуваат да зборуваат во име на сите жени и укажувале дека ниту еден опис на женските доживувања и угнетувања не може да важи за сите жени воопшто. (Британика, 2005).

2. Суфражетки

Феминизмот како општествено движење бара еднакви права за жените и врши притисок во корист на родовата интеграција речиси на сите нивоа, сè до највисоките позиции на моќ. „Основната цел на феминизмот претставува

самоосвестување на жените, односно освестување на колку што е можно поголем број жени за нивната подредена и понижувачка улога во општеството“ (Ѓуровска, 2008). Разните типови феминизми во основа нудат различни анализи на причините или на субјектите на женското „угнетување“. Феминизмот сфатен како идеологија подразбира вклучување на цел спектар од разни методи од кои, сепак, најзастапен е подигањето на свеста.

Дефиниција за феминизмот, според „Водичот во феминистичката и родовата терминологија“ издаден од „Здружението на граѓани Акција Здруженска“, е организирано движење за здобивање на правата на жените. Како идеологија на социјална трансформација, феминизмот има за цел ослободување на жените, бидејќи е својствено верувањето дека жените трпат неправда поради припадноста на својот пол.

Со цел докрај да се расветлат родовите разлики, неопходно е да се имаат предвид и некои значајни дела кои се сметаат за основа на современиот феминизам:

Од анализите на односот на мажите кон жените уште во „Илијада“ се гледа дека Хомер ги третира како „суштества за чие мислење и чувства мажите не водат многу сметка“.

„Во минатото, кога жените ќе покажеле интерес за политиката, тоа предизвикувало смеа кај мажите. На пример, во 1832 година извесна Мери Смит испратила писмо до англискиот Парламент во кое било изнесено барање за стекнување право на глас на жените. Еден од пратениците на Долниот дом го прочитал барањето на кое речиси сите се потсмеваале. Се сметало дека избирачкиот закон не им е потребен на поединците, чии интереси се добро застапувани од страна на други поединци. Тука припаѓале и жените за кои се мислело дека немаат различни интереси од нивните сопрузи или татковци. Дури кон крајот на 20 век жените добиле реални можности да учествуваат во политиката, иако тоа било само за време на предизборните кампањи кога на политичарите им е потребен секој избирач“ (Ѓуровска, 2008).

Прво значајно изразување на феминизмот, всушност, било делото на англиската писателка Мери Волстонкрафт „Оправданост на правата на жените“ од 1792 година. Поттикнати од идеалите за еднаквост, формулирани за време на просветителството и Француската револуција, жените почнале да бараат еднаквост. Мери Волстонкрафт, која била во блиска врска со радикалите од своето време, подоцна го напишала и делото „Заштита на женските права“.

Оваа прва британска феминистка уште пред два и пол века го постави вистинското прашање „Има ли умот пол?“ и тоа е актуелно до денес.

Но, нејзина претходничка била Олимпија де Гуж која го платила со глава на гилотина своето барање жените да ги добијат истите права како и мажите во својата *Декларација за правата на жената* во 1791 година, изложувајќи ја неправедната практика и машко-женската нееднаквост и прашувајќи: „Мажу, способен ли си да бидеш праведен? Една жена ти го поставува ова прашање. Барем ова право не можеш да ѝ го одземеш. Кажи ми, кој ти ја додели таа авторска моќ да го потиснуваш мојот пол?“.

Сепак, нашироко распространетата грижа за женските права, како што тврди Милер (2002), датира од времето на просветителството. Движењата се појавиле во 18 век кога некои жени почнале индивидуално да го покажуваат својот револт кон нивната општествена положба.

Во периодот на просветителството, односно во 18 век, постоела голема противречност меѓу политичарите кои, од една страна, тврделе дека жените ги имаат сите права, а од друга страна токму тие биле оние што им ги скратувале граѓанските права на жените.¹

Јавниот говор за рамноправност до некаде, сепак, бил постигнат, но – тајно. Во разните јавни и тајни друштва и „редови“ на просветителската епоха, кога језуитскиот ред доживеал најдлабок пад, а масонеријата се подигнала во патриотските кругови, ложи и читателските друштва, секогаш во релативно мал круг истомисленици свртени против празноверците, фанатизмот и шовинизмот, опортунистички биле употребени родовите, националните и сталешките разлики.

Андре Мишел во својата студија „Феминизам“ забележува дека зборот *феминизам* влегува во францускиот јазик во 1837 година како учење кое се залага за ширење на правата и улогата на жената во општеството. (Stefanović, 2009, стр. 221).

Подоцна конвенцијата за тезите на Сенека Фолс од 1848 година, свикана од страна на Елизабет Кеди Стантон, Лукреција Мот и други, повикувала на целосна законска еднаквост со мажите, вклучувајќи ја можноста за целосно образование и еднаков надомест. Оттогаш женското движење земало замав. (Климовски, Каракамишева-Јовановска, Спасеновски, 2016, стр. 91).

Во текот на целиот 19 век феминизмот е социјално движење кое се исцрпува во борбата за женското право на глас.

Кон крајот на 19 и почетокот на 20 век во Англија се појавило движење на жените познато под името „суфражетки“ кои се служеле со радикални постапки за да привлечат внимание на барањата што притоа ги изнесувале пред Владата на Велика Британија. Нивното основно барање, како што кажува и самото име (*suffragium* што на латински значи *право на глас*), било жените да добијат право на глас на изборите. Но, исто така, суфражетките се пожалиле и на многу лошите услови за работа и слабите плати на жените, како и на нивното апсење поради протестите, така што тие претставуваат важна карика во бавниот процес на постигнување родова рамноправност на политички план. (Oldfield, 2003, стр. 51).

Пресвртница во растежот на модерниот феминизам се делата на Симон де Бовоар „Вториот пол“ од 1949 година и на Бети Фридан „Женска мистика“ од 1963 година, како и создавањето на Националната женска организација во 1966 година. (Британика, 2005). Во 60-тите години на 20-от век Бети Фридан со книгата „Женска мистика“ повика на војна меѓу половите и го разгневи американскиот патријархат.

¹ Women in the European Union. <http://www.helsinki.fi/science/xantippa/wee/wee1.html> (преземено на 28.08. 2018 година).

Феминистките на новото време видени преку делата на Де Бовоар, Бети Фридан, Кејт Милет и други жестоко ги критикувале теориите на Зигмунд Фројд, на пример, за „кастрацискиот комплекс“. (Климовски, Каракамишева-Јовановска, Спасеновски, 2016, стр. 92).

3. Придонесот на Бовоар за развојот на новиот феминизам

Француската феминистичка писателка Бовоар со своето дело „Вториот пол“ ја развила феминистичката теорија со аргументот дека во патријархалната култура, мажественоста е поставена како позитивна норма, а женственоста како негативна, или како што таа го нарекува „Другото“, разгневувајќи го францускиот патријархат. Според оваа авторка, која се смета за камен-меѓник со модерниот феминизам, идентитетот на жената како „Друг“ и нејзиното суштинско отуѓување произлегуваат делумно од нејзиното тело, особено репродуктивниот капацитет и делумно од историската поделба на трудот. Уште тогаш таа тврдела дека жените треба да ја зајакнат својата рационалност и критичка моќ. Во својата критика, американскиот социолог Чарлс Рајт Милс, вели дека Симон де Бовоар (Beauvoir, 1953) ги осудува институциите според тоа дали тие нудат или не конкретни можности за поединци и можности за кои таа е заинтересирана како слободна индивидуа која сака да се вклучи во слободно избран проект. Тоа е хуманистичка слобода за која таа верува дека жените ја немаат. Како и многу црнци и Евреи, тие се осудени не како поединци, туку како припадници на стереотипни ограничувања. Ова не само што ги обесхрабрува нивните женствени напори да станат продуктивни поединци, туку што е уште потрагично, прави тие да се откажат од секаков напор. Соодветно на тоа, централното прашање што го поставува Милс во својата книга за Бовоар е: „Како може жената да постигне исполнување?“. Тешкотијата да се одговори на ова прашање е во тоа што нејзината книга содржи толку многу интересни работи што човек посакува да одговори на долго и на широко и толку се стимулирачки што човек ќе посака да коментира детално. Според Милс, Бовоар е таа што ја отвора целата тема за свежа и отворена расправа.

Голем дел од нејзината анализа следи енергично по прифаќањето на радикалното социолошко толкување на личноста и карактерот. Милс се обидува да ја сумира нејзината гледна точка во неколку поенти. За биологот жената е само женка на човековиот вид. Но, ни еден факт за жената не ги поправа ниту нејзиното значење, ниту нејзината судбина. Меѓутоа, не станува збор за телото, туку за вредностите. Ние не можеме да ја знаеме природата на жените надвор и независно од нејзината ситуација, од која во голема мера зависи нејзината природа. Инфериорноста на жената во однос на мажот варира во зависност од нивото на материјалната и социјалната техника која преовладува. Иако нејзините мускули не се толку силни, сепак таа е способна да работи со модерни полуавтоматски машини. Но, нејзиното робување кон видот на кој му припаѓа се гледа преку отсуството кога таа е подложена на честа бременост и ако економските услови ја тераат на постојана грижа кон младите. Фактите на биологијата ѝ се дадени само до степен до кој таа се дефинира како жена, а не и вредностите како човек. Анатомијата не е судбина.

Па дури и нејзината свест за нејзината женственост не ја дефинираат како жена, туку таа свест е стекната според одредени историски услови. Како и мажот, жената не е само припадничка на одреден вид, туку таа е историска творба. Девојчињата се чувствуваат себе си како „самостојни индивидуи“, дури и кога сè уште живеат во светот на детството. Но, во адолесценцијата, кога момчињата го пробиваат својот пат активно кон зрелоста, девојките почнуваат да го чекаат човекот кој ќе ја креира нивната зрелост. Што ќе стане таа не зависи од нејзините сопствени напори. Таа може да стане возрасна само со нејзино моделирање преку соништата на мажите и за да го задоволи мажот, таа мора да се откаже од намерата да стане независно битие. Тоа е причината поради која нејзината адолесценција е толку тешка. Таа станува возрасна само преку „станување“ жена, а може да стане жена само преку откажување од нејзиното независно постоење. Најголем дел од жените се во брак, или биле, или планираат да бидат, или страдаат што не се. За мажите, бракот не претставува пречка за вистински и продуктивни активности, но интересите на жените се речиси секогаш поделени меѓу бракот и професијата. Кога ќе најде маж, таа се откажува од нејзината независност и животни проекти. Дневната интимност, во или надвор од бракот, не мора секогаш да води кон пријателство или разбирање и сочувство. Всушност, бракот во принцип претставува права и обврски во меѓусебните односи кои треба да се засноваат на спонтан порив. Љубов, што и да претставува таа, не е нешто „засекогаш“ дадено во бракот. Вистината е дека еротиката не е секогаш длабоко поврзана со брачниот и семеен живот. Целта на бракот е да се институционализираат економските и репродуктивните функции, но љубовта не може да се институционализира. Рутината не може да биде авантура. Верноста не е страст. Во принцип бракот и љубовта немаат ништо заедничко и обидот да се усогласат и спојат е ремек-дело. Во среден и спонтан живот, физичката љубов претставува серија од среќни епизоди неоптоварени со обврски. За да биде автентична, љубовта мора да биде слободна! Независна од надворешни ограничувања! Идејата за „брачна љубов“ е во најмала рака несигурна, а почесто само „нежно и почитувано расположение“. Сè додека мажот е економски одговорен за еден пар, двајцата не може да бидат еднакви. Со ова Де Бовоар очигледно не мисли дека повеќе жени треба да одат на работа, но таа знае дека многу немажени вработени жени навистина сакаат да избегаат од работа преку брак, а тоа значи дека немажените жени кои работат на својата работа гледаат како на привремен товар. Она што таа веројатно сака да го каже е дека жените, откако ќе им се даде идентична едукација како и на мажите, треба да стане „високо обучена професионална жена“ или „високо котирана жена во бизнисот“ со длабок и постојан интерес за работата. Бракот како „кариера“ за жените, смета Де Бовоар, мора да се забрани. Не може да стане збор за комплетна работа, ако таа се базира, како што е сега генерално, на сакатење. Секој од партнерите во бракот треба, како што главно се мажите, да е интегриран во општеството во целина. И бидејќи бракот обично не вклучува физичка љубов, изгледа разумно тие да се одвојат сосема отворено. Она што Милс ѝ го забележува на Симон де Бовоар е што таа, барајќи да се извади жената од стереотипите, самата ги става мажите во стереотип.

„Пишувајќи за вториот пол“, вели Милс, „таа треба да има посистематски пристап и за првиот пол како човечки суштества воопшто. Таа има тенденција да им го припише на сите мажи она што, всушност, важи само за неколку од нив. И двата концепти се стереотипни и двете се ограничувачки за човечкото суштество“. (Hogowitz, 1963). Што се однесува до борбата за власт и моќ меѓу жените и мажите, Милс ѝ го забележува на Де Бовоар тоа што таа го знае, но сепак, не го истакнува, а тоа е фактот што вистинската моќ што многу жени ја имаат и ја користат е иманентна: „ако мажите командуваат, жените заведуваат. Незадоволството често предизвикува фригидност, вистинска или фиктивна, која често се користи како женска алатка за моќ“. (Hogowitz, 1963).

Генерална оценка на Милс за трудот на Де Бовоар со наслов „Вториот пол“ е дека станува збор за „неопходно четиво за секоја жена која сака да стане посвесна за сопствените можности, како и за секој кој сака да разбере што би можеле да бидат овие можности“. Оваа книга нè потсетува колку малку размислуваме за нашите лични животи и проблеми. Книгата нè поканува и ни помага да го сториме тоа. (Hogowitz, 1963).

4. Нов бран на модерниот феминизам

Феминистичкиот бран на преминот од 19 во 20 век ја зафатил и жената во Македонија, па таа на планот на пошироката селска заедница добила некои функции што до тогаш им припаѓале само на мажите. Така, истражувањата што се вршени на Балканот покажуваат дека во Македонија во тој период имало најголем број жени селски старешини. Во некои области на Македонија жените се јавувале како селски службеници со функции протоѓерица (Дебарско), епитропица (Дебарски Дримкол), селски водар (Долна Река – Мијаци), додека во народната поезија се сретнуваат примери на жени војвотки (Сирма војвотка). (Колозова, 2002).

Постсоцијалистичките земји се карактеризираат со таканаречен државен феминизам, бидејќи прашањето за застапеноста на жените се третира како дел од класната политика, а не како независна промоција на агендата на жените. Во време на транзицијата кон демократија, на почетокот од 90-тите години на 20 век, се појавија значителни разлики во регионот во однос на транзицијата, успехот на економските реформи, развојот на политичкиот систем, темпото на интеграцијата во ЕУ, но исто така, и сличности. „Женското“ прашање, главно, беше сведено на репродуктивните права, правата околу абортусот, насилството врз жените и сексуалната злоупотреба. Независните женски невладини организации беа или слаби или инволвирани во антивоени движења. Општеството беше фокусирано на „големите“ политички и економски прашања во транзицијата, додека антифеминистичкото чувство се манифестираше како резултат на замореноста на луѓето од „принудната“ еманципација. (Колозова, 2002).

Современото движење за еднакви можности почна во седумдесеттите години на 20 век како движење за човекови права и се однесуваше на расните, етничките и половите малцински групи, со цел тие да се интегрираат во пошироките општествени заедници.

Тезата за рамноправно учество на мажите и жените во сите витални сфери на општеството за првпат беше јавно декларирана на Светската конференција на жените во Мексико во 1975 година и оттогаш вакви конференции се одржуваат на секои 10 години – во 1985 година во Најроби, во 1995 година во Пекинг, во 2005 година во Париз... Оттогаш концептот на родовата интеграција константно повикува на систематско вклучување на родовите прашања во сите владини институции и политики.

Во последните 50 години, положбата на жените во земјите-членки на Советот на Европа, претрпе големи промени. Овие промени се настанати како резултат на општествена акција и усогласени стратегии од страна на жените и мажите, кои сметаат дека рамнотежата меѓу половите во донесувањето одлуки е основна за демократијата и за иднината на државата.

Така, жените од економски развиените земји, по неколку векови борба, се изборија за своите основни човекови права. Да се каже ова, сепак, не е претерување, имајќи предвид дека до пред педесетина години жените немаа ниту право на глас, а до пред стотина години немаа право на имотна сопственост.²

Денешните проблеми на жените се поинакви, но не помалку болни, понижувачки или сериозни. Актуелните прашања за родова рамноправност вклучуваат јазична дискриминација, дискриминација на работно место, во образованието, присуството во јавноста и во политиката...

За жал, и во развиените земји, физичкото, сексуалното и психолошкото насилство се сè уште присутни и недоволно санкционирани. Состојбата е обесхрабрувачка и покрај тоа што, да речеме, во водечките принципи за вработување на Европската Унија уште од 1989 година се внесени принципите за постигнување еднаквост како еден од приоритетите.

Можеби затоа во поново време современата жена интегрирана во политичкиот процес повторно има тенденција да се навраќа кон феминизмот, сметајќи дека не треба да се бега од него, иако кон крајот на минатиот и почетокот на овој век тој се сметаше за пренагласен и беше сè помасовно напуштан и од самите жени.

Во таа насока во истражувањето што го спроведовме за расветлување на родовата димензија во политичката партиципација една од интервјуираните жени истакна: „Не треба да се срамиме од феминизмот. На него треба да гледаме како на добар начин и можност да се постигне родова рамнотежа во политиката. Феминистичкото движење е значајно, ако се знае дека тоа се појавило и проширило со цел правото на жената да влезе во правната регулатива, но со тоа не е завршена мисијата. Сега треба да се фокусираме на нејзиното спроведување во практиката, а за тоа многу можат да придонесат токму феминистките“.

Познатата американска пејачка Бијонсе во 2013 година на својата светска турнеја се претстави со нови феминистички дефиниции, повторно

² Граѓански свет.

<http://grajanskisvet.org.mk/defaultaf94.html?ItemID=4331B240D4B9C746923B74F7EE07759C>

(преземено на 28.08. 2018 година).

враќајќи го во мода феминизмот на еден симболичен начин преку видеобим, на кој како порака од своите концерти до публиката низ целиот свет стоеше: „Феминистка е личност што верува во социјална, политичка и економска рамноправност меѓу половите“. Ова беше една од главните идеи на феминизмот што таа ги претстави на видеобим, иако предизвика остри критики, особено од радикалната феминистичка струја.

Дека феминизмот повторно се враќа во тренд покажа и британската актерка Ема Вотсон во кампањата на движењето на ОН „Тој за Таа“. Како почитувана активистка и амбасадорка на добрата волја на Обединетите нации, харизматичната девојка се декларира како феминистка: „Ако се залагаш за еднаквост, ти си феминистка. Жалам што морам да ти го кажам тоа, но ти си феминистка“.

И конечно, во најновата ера по првиот феминистички бран, кој беше сконцентриран на барањата на право на глас за жената и вториот бран, кој се фокусираше на барање еднакви права за жените, произлезе и третиот бран, или таканареченото современо феминистичко движење, **сајберфеминизам** (Cyberfeminism) кој се занимава со промоција на идејата за рамноправност, афирмација на различностите и ширење на свеста за проблемите како присуството на сексизам и мизогенија на социјалните мрежи, како и едукација за специфичните начини на отпор во мрежата. Тоа е, исто така, феминистичко движење што се занимава со таканаречениот сајберпростор, односно со современите информатичко-комуникациски технологии. Целта на сајберфеминизмот е да се идентификуваат родовите теми, да се добијат информации и да се подигне свеста за родовата димензија.

Откако последните 20 години теоретичарките на „сајберпросторот“ препознаа дека Интернетот не е слободен празен простор, кој не поседува доминантна култура, сајберфеминизмот се појавува како специфичен начин на отпор насочен кон сајберпатријархатот вчитан во разните системски, технолошки и поетички одлики на Интернетот и вмрежувањата во „виртуелниот простор“.³

Овој термин е измислен во 1994 година од страна на Сејди Плонт, директор на Одделението за истражување на кибернетичката култура при Универзитетот на Ворвик во Велика Британија, за да се опише работата на феминистките заинтересирани да теоретизираат, да критикуваат и да го користат виртуелниот простор како нов медиум. (Jones, 2003, стр. 15).

Владеењето со технологијата долго време се гледаше како клучен извор на моќ на мажите, што потоа се рефлектираше во хиерархијата на родовите разлики, на работа и дома. Сепак, во новата дигитална ера, многу современи феминистки тврдат дека врската меѓу технологијата и мажите е привилегија што конечно треба да се пресече. За разлика од вториот бран на

³ Во 2012 година поради актуелните избори во САД, на социјалните мрежи се случува низа сајберфеминистички точки на отпор кон патријархалниот образец што владее со поп-културата на Интернет. Интернет поп-културата како и културата на литературата, поп-музиката, филмот, компјутерските игри, видеа и другите полиња на родовата комуникација во општеството, не се имуни на „императивот на патријархатот“, па така жените и на Интернет се прикажуваат и се потчинуваат како и во „реалниот живот“.

феминизмот, во кој се сметаше дека технологијата е на страната на капиталистите и приврзаниците на патријархатот, сајберфеминизмот го сфаќа виртуелниот простор, односно Интернетот, како најава за крајот на родовите разлики и „ослободување“ на жените. Притоа, се смета дека со овој технофеминистички пристап како што се менува брзо технологијата, исто така, брзо се менуваат и родовите односи како резултат на феминистичката политика, а не технологијата сама по себе. (Judy, 2006, стр. 9).

Во научната јавност веќе се отвори дебата за демократскиот потенцијал на Интернетот. Оваа дебата се води меѓу песимистички и оптимистички ставови, особено во однос на потенцијалниот придонес на новите технологии за подобрување на политичката партиципација и на демократијата.

Иако пристапот на Интернет поевидентно го одразува родовиот јаз, како што, впрочем, го одразува и јазот во генерациите, етничката поделеност, социјалниот статус и образовниот јаз, некои научници Интернетот го сметаат за медиум кој им служи на оние кои веќе се заинтересирани и ангажирани во политиката. Други научници тврдат дека Интернетот може да ја намали политичката нерамноправност.

Некои родови теоретичари тврдат дека повеќето фрази во стилот „наликува на маж“ или „изгледа како жена“ потекнуваат од културно наследените идеи за родот, а не од физиолошките разлики меѓу половите, но кога се зборува за родот во контекст на новите дигитални медиуми, тие обично се однесуваат на родовиот јаз во дигиталната продукција на Интернет. (Sveningsson Elm, 2007, стр. 32). Интернетот, всушност, ги мултиплицира каналите за политички информации и за учество на макрониво, обезбедува нови можности за комуникација, мобилизација и организација на средно ниво и создава нови плуралистички аргументи каде што граѓаните можат да дискутираат за прашања од општ интерес во насока на општото добро на макрониво.

Некои истражувања потврдуваат дека **модерниот** феминизам стекнува сè повеќе и повеќе приврзаници, особено меѓу младите генерации. (Franzway, 2011, стр. 104).

5. Заклучок

Ако се направи пресек на фазите низ кои поминувало создавањето на општествените услови за еднаков пристап на мажите и на жените во клучните домени низ историјата, особено во европското и во македонското општество, сè до новиот концепт на еднакви можности, може да се заклучи дека требало да поминат многу векови и трпение, но пред сè упорност, додека конечно не се постигнал значителен напредок, кој е видлив само во последните неколку децении. Но, дури ни тој „успех“ не е на задоволително ниво, или барем не во практиката.

Библиографија

1. Британика Енциклопедиски Речник (2005), Т. 1-10. Скопје: Топер.
2. Ѓуровска, Милева (2008). *Социологија на женскиот труд*. Скопје: Филозофски факултет.
3. Климовски, Саво, Каракамишева-Јовановска, Тања, Спасеновски, Александар (2016). *Политички партии и интересовни групи*. Скопје: Фондација Конрад Аденауер.
4. Колозова, Катерина (2002). *Истражувања од областа на родовите студии*. Скопје: Евро - Балкан прес.
5. Милер, Давид (2002). *Блеквелова енциклопедија на политичката мисла*. Скопје: Книгоиздателство МИ-АН.

*

6. Beauvoir, Simone de (1953). *The Second Sex* (Translated and edited by H. M. Parshley). New York: Alfred A. Knopf.
7. Engels, Friedrich (1997). *Porijeklo porodice, privatnog vlasništva i države. Glavni radovi Marxa i Engelsa*. Zagreb: Stvarnost.
8. Franzway, Suzanne and Fonow, Mary Margaret (2011). *Making feminist politics: transnational alliances between women and labor*. Chicago: University of Illinois press.
9. Jones, Steve (2003). *Encyclopedia of new media: an essential reference to communication and technology*. California: Sage Publications.
10. Oldfield, Sybil (2003). *International Woman Suffrage: July 1913-October 1914*. London: Routledge.
11. Stefanović, Milena (2009). *Feministička kritika Hegelovog poimanja žene*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
12. Sveningsson Elm, Malin (2007). *Cyberfeminism in Northern Lights: Digital Media and Gender in a Nordic Context*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
13. Wajcman, Judy (2006). *TechnoCapitalism meets TechnoFeminism: women and technology in a wireless world*. A Journal of the Social and Economic Relations of Work.

Електронски извори

Women in the European Union. <http://www.helsinki.fi/science/xantippa/wee/wee1.html> (преземено на 28.08.2018 година).

<http://gragjanskisvet.org.mk/defaultaf94.html?ItemID=4331B240D4B9C746923B74F7EE07759C>

Maja Mancevska

European Movement in the Republic of Macedonia

The Role of Feminism in the Struggle for Political Participation

Abstract: This article explores the role of feminism in the struggle for equal participation of women and men in politics. Women make up half of the world's population. Their participation in political life should reflect this and with political decisions being shared between genders. But the reality in the modern world shows that in politics, where power is concentrated, women are less represented particularly at top of the hierarchical structures. Feminism as a social movement has diminished gender "blindness" in politics, demanding equal rights for women and pushing for gender integration at almost all levels, up to the highest positions of power. If we make a review of the phases through which the creation of the social conditions for equal access of men and women to the key domains throughout history, especially in the European and Macedonian society, to the new concept of equal opportunities, one can conclude that it should have passed many centuries and patience, but above all persistence, until significant progress has been made, which is visible only in the last few decades. But even that "success" is not at a satisfactory level, nor at least not in practice.

Keywords: *Feminism, gender, gender equality, politics, political participation, suffragettes.*

ГОД. III
БР. 6

ПАЛІМПСЕСТ

РАЛІМРСЕСТ

VOL. III
NO 6